

Nederlands Bosbouw-Tijdschrift

OPRICHTER Dr. J. R. BEVERSLUIS

Orgaan van de Nederlandse Bosbouw Vereniging

21e Jaargang

No. 8

Augustus, 1949

Oorspronkelijke Bijdragen

PRODUCTIEVERHOOGING VAN DE NEDERLANDSE BOSSEN

door

G. GERBRANDA

De Marshallhulp is algemeen door de Westeuropese landen met grote dankbaarheid aanvaard, daarnaast echter is er van alle zijden de nadruk op gevestigd, dat het aanvaarden van deze hulp de dure plicht medebrengt, dat getracht zal worden de eigen productie zodanig op te voeren, dat men zo spoedig mogelijk economisch weer op eigen benen zal kunnen staan. Alles dient gedaan te worden om te bereiken, dat zulks het geval zal zijn tegen het tijdstip waarop de Marshallhulp, dus de hulp van buiten af, zal ophouden.

De industriële productie in Nederland heeft reeds een peil bereikt, dat het vóóroorlogse belangrijk overtreft. De productie van land- en tuinbouw daarentegen heeft het vóóroorlogse peil nog niet bereikt.

Hoe staat het nu met de productie in de bosbouw? Betrouwbare gegevens omtrent de productie in de bosbouw vóór en na de oorlog zijn helaas niet bekend. Het is te hopen, dat de bosbouwstatistiek spoedig dusdanig zal zijn ontwikkeld, dat gegevens omtrent de jaarlijkse productie van de Nederlandse bossen evenzeer bekend zullen zijn als voor de land- en tuinbouwgronden.

Een feit, dat algemeen bekend is, is wel dit, dat de Nederlandse houtproductie nog zeer gering is en in een mate zou kunnen stijgen, als voorlopig voor land- en tuinbouw niet is weggelegd, zonder daarbij nog te denken aan verhoging van de totale productie door uitbreiding van de bosoppervlakte.

De bosoppervlakte van ons land bedroeg 1 Januari 1948 rond 250.000 ha. De hoeveelheid hout, welke jaarlijks wordt geveld kan worden geschat volgens de toestand van vóór de oorlog op 750.000 m³, welke hoeveelheid overeen zou komen met een productie van 3 m³ per ha, als in die 750.000 m³ niet een belangrijke hoeveelheid hout ware begrepen, afkomstig van straten, wegen, dijken, erven enz.

Waar de moderne bosbouw thans houtsoorten kent, welke een houtaangroei hebben van 7—10 m³ per jaar en per ha en waar het algemeen bekend is, dat een grote oppervlakte bos in ons land dusdanig ondeskundig beheerd wordt of in een weinig productieve vorm (hakhout)

wordt bedreven, dat de houtproductie niet veel meer dan 1 m³ per jaar en per ha bedraagt, blijkt wel duidelijk, dat het juist in de bosbouw niet moeilijk zou moeten zijn de productie veelvoudig te verhogen.

Wel heeft het bos in onze samenleving nog andere taken te vervullen dan alleen het dienen van de houtproductie, maar het vervullen van die andere taken, het dienstbaar zijn aan de recreatie, het verhogen van het natuurschoon enz. behoeft geenszins een hoge houtproductie in de weg te staan.

Verhoging van de houtproductie is niet alleen een plicht ons opgelegd door de aanvaarding van de Marshallhulp. Ook afgezien daarvan is deze productieverhoging maatschappelijk van het allergrootste belang, zowel voor de houtvoorziening in oorlogstijd als ook niet minder in vreedstijd en vooral zolang de economische positie van ons land zo precair blijft als thans het geval is. Elke duizend m³ hout, die in eigen land kan worden gewonnen spaart ons niet alleen een belangrijk bedrag aan verliezen, nodig voor aankoop van duur hout in het buitenland, maar ook voor de zeer hoge vrachtkosten, welke aan de import verbonden zijn. De bosbouwers moeten dan ook ten zeerste doordrongen zijn van het feit, dat zij een zware verantwoordelijkheid dragen, en ten volle moeten medewerken aan de verhoging van de productie. Door die medewerking, bevorderen zij direct een groot maatschappelijk belang en ook indirect door een verhoging van de werkgelegenheid in het bijzonder in het winterseizoen, waarin de andere takken van bodemcultuur minder arbeiders behoeven.

In een tijd, als wij thans beleven en waarin de maatschappij op z'n grondvesten schudt, kunnen ook zij daardoor medewerken aan het weerstand bieden tegen het communisme, doordat de redenen tot ontevredenheid worden weggenomen of althans verminderd. Maar het is niet alleen een negatieve reden, die tot medewerking noopt, men mag deze medewerking evenzeer verwachten op positief Christelijke grondslagen. Men denke slechts aan de gelijkenis van de talenten in Matheus 25. Dat ook van de bosbezitter zal mogen worden gezegd:

„Wel gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest; over veel zal ik U zetten, ga in, in de vreugde Uws „Heeren” en dat hij niet als een „onnutte dienstknecht” zal worden „uitgeworpen in de buitenste duisternis”.

Ik mag veronderstellen, dat niemand de betekenis van deze gelijkenis van Christus, welke gelijkenis even diepe zin heeft voor de gelovige als voor de ongelovige, zal onderschatten. Laat men nu niet als een dooddoener aankomen met de bewering, dat de bosbouw zo weinig rendabel is. Het ligt niet in de lijn van mijn artikel hierop in te gaan. Deze bewering kan juist zijn en het is zeker van groot belang, dat bespreking ervan en aangifte van de middelen om tot verbetering in dezen te komen gewenst is. Maar men zal toch bezwaarlijk kunnen ontkennen, dat in elk geval een goed beheerd en hoog productief bos, een hogere rente zal afwerpen, dan een slecht beheerd bos met een geringe houtproductie. Aldus is ook het eigenbelang van de bosbouwer met een hogere houtproductie ten zeerste gebaat.

In de lijn van dit artikel ligt het om na te gaan wat gedaan kan worden om tot verhoging van de houtproductie te geraken. Daarbij moet ik dan beginnen met te wijzen op enkele aspecten, welke de bosbouw in het

bijzonder vertoont, en die deze tak van bodemcultuur onderscheidt van land- en tuinbouw.

Eén van de factoren, welke de bosbouw een bijzonder aspect geven is de omstandigheid, dat het tijdstip van zaaien en oogsten zo ver uit elkaar liggen, dat men bezwaarlijk de resultaten van de oogst kan vergelijken met de kosten van de aanleg, ja men zou kunnen zeggen, dat het vergelijken van die beide gegevens in vele gevallen zelfs weinig zin heeft.

Men kan zich een juiste vergelijking slechts denken in een theoretisch geval als het volgende :

Iemand heeft 100 ha bos, waarvan 1 ha van 1 jaar, 1 ha van 2 jaar enz. tot en met 1 ha van 100 jaar. Aangenomen verder, dat hij elk jaar 1 ha 100-jarig bos velt en de kaalgeslagen grond, dus ook 1 ha, weer aanplant, dan krijgt hij ieder jaar alle mogelijke dunningsopbrengsten en de eindopbrengst van die ene hectare van 100 jaar. Daartegenover komt hij ook ieder jaar te staan voor alle verschillende uitgaven, welke zich voor kunnen doen. Alles aangenomen, dat de grond over die 100 hectaren gelijkwaardig is en dat zich geen bijzondere calamiteiten voordoen, zouden dan in een dergelijk bedrijf zonder meer de jaarlijkse opbrengsten met de jaarlijkse uitgaven kunnen worden vergeleken en zou een duidelijk en juist inzicht worden verkregen in de productie (in m³) per ha en in de rentabiliteit van het bedrijf.

Uit het feit, dat een dergelijk theoretisch bedrijf zich in de praktijk niet voordoet, volgt, dat het bosbedrijf wat z'n materiele en financiële uitkomsten betreft in vele gevallen, weinig overzichtelijk is. Een tamelijk grote mate van overzichtelijkheid kan echter worden verkregen, wanneer voor een bosbedrijf een zogenaamd bedrijfsplan wordt gemaakt, hetwelk niet alleen een overzicht geeft van de houtvoorraad, maar ook van de aanwas, de leeftijdsklasseverdeling enz., en ook *last but not least* van de houtmassa en de houtaanwas, welke onder de betreffende omstandigheden (hoedanigheid van de grond, juiste keuze van de aan te planten houtsoorten enz.) als normaal zijn te beschouwen. Zulks dient dan gepaard te gaan met een nauwkeurig bij te houden administratie en boekhouding.

Thans is het nog een grote uitzondering indien een boscigenaar een dergelijk plan bezit. Meer dan 90% dezer eigenaren weten niet hoeveel hout hun bossen bevatten, hoeveel de jaarlijkse aangroei is en hoe groot deze zou behoren te zijn. Waren wij zover, dat het belang van een deskundig opgesteld bedrijfsplan werd ingezien, dan zou een eerste en zeer belangrijke stap om tot verhoging van de productie te komen zijn gedaan.

Een tweede factor, die de bosbouw speciaal kenmerkt, is het feit, dat het tijdstip van rijpheid van het product niet vast staat en dus tamelijk willekeurig kan worden gekozen. Bij de teelt van land- en tuinbouwproducten valt de rijpheid van het gewas binnen zeer beperkte tijdsgrenzen. Omtrent de vraag of een bos rijp is om geveld te worden kunnen de meningen jaren, ja, in sommige gevallen tientallen jaren, uiteenlopen.

Uit een bedrijfshuishoudkundig oogpunt beschouwd, biedt dit bijzondere aspect ook weer grote voordelen. Het stelt de boscigenaar in staat om in tijden van lage prijzen zijn velling in te perken en deze in tijden van hoge prijzen uit te breiden. Het landbouwgewas moet bij rijpheid van de grond worden gescheiden, bij de velling van hout heeft men op z'n minst een jaar of tien speling.

Daarnaast heeft men het verschijnsel, dat vóór de eindhak van een bosperceel plaats vindt, over een lange reeks van jaren uitdunningen geschieden, welke, hoewel in de eerste plaats bedoeld als verplegingsmaatregel, uit een bedrijfsoogpunt toch ook weer als oogstmaatregelen zijn te beschouwen. Neemt men als voorbeeld een dennenbos, waarvoor men een omloop heeft aangenomen van 60 jaar, dan kan dit bos bij de eindhak bijvoorbeeld een houtmassa opleveren van 130 m³. Gedurende de groei van het bos, hebben dan ongeveer van het 15e jaar af, om de 3 tot 5 jaren, dunningen plaats gevonden, waarbij per dunning ongeveer 8 m³ hout uit het bos is verwijderd. In totaal kan aldus ongeveer 225 m³ hout zijn geoogst.

Deze dunningsproducten zijn geen nevenproducten of afvalproducten, maar kunnen beschouwd worden als afgewerkte producten, omdat zij als zodanig als gebruiksgoederen worden gevraagd, (bonenstaken, slieten, dakspanten, steigerpalen enz). Een grotere vraag naar deze dunningsproducten in een bepaalde streek, kan terecht tot gevolg hebben, dat eerder met de dunningen wordt begonnen en dat deze dunningen in een sterkere graad worden uitgevoerd. Een gevolg hiervan is, dat de houtmassa, welke dunningsgewijze wordt geoogst, groter wordt ten opzichte van de houtmassa, welke bij de eindhak wordt geoogst.

Er zijn wel berekeningen opgezet volgens welke men de financieel meest voordelige omloop kan vaststellen, maar men zal licht begrijpen, dat deze berekeningen niet onfeilbaar zijn en dat het opzetten ervan buiten het bereik van de gewone bosbouwer valt.

In de vierde plaats wil ik hier op wijzen, dat het aanleggen van bossen op woeste grond voor een particulier weinig aantrekkelijk is, omdat daarin betrekkelijk grote bedragen moeten worden vastgelegd en er een zeer lange tijd verstrijkt alvorens men revenuen van betekenis uit deze investeringen trekt.

Als vijfde aspect kan nog worden vermeld, dat een goede ontplooiing van de productiviteit in een bosbedrijf slechts kan plaats vinden, wanneer de nodige continuïteit van het bedrijf is gewaarborgd. Ook uit dezen hoofde is het voorhanden zijn van een bedrijfsplan vereist.

Al deze aspecten hebben er toe geleid, dat mannen als Pierson en Leroy-Beaulieu, die uit der aard sterke tegenstanders waren van staats-exploitatie in het algemeen, daarop een uitzondering maakten voor de bosbouw. Wil men dan ook de houtproductie belangrijk verhogen, dan moet in de eerste plaats worden gestreefd naar een uitbreiding van het Staatsbosbezit. Toch zou het er in ons land droevig hebben uitgezien, wanneer niet dank zij het particulier initiatief duizenden ha bestaand bos waren aangelegd en evenzovele duizenden hectaren bestaand bos als zodanig waren behouden. We hebben hier toch ook de tijd gekend, dat een minister van Financiën een wetsontwerp indiende, waarin een grote staatsloterij werd opgezet, met geldbedragen als prijzen en met Staatsbossen en woeste gronden als..... nieten.

Hoewel dus de particulier op het gebied van de bosbouw oudere papieren heeft dan de Staat moet ik hierbij op een zeer belangrijk punt wijzen, waarbij wederom een bijzonder aspect van de bosbouw, waardoor deze zich in hoge mate onderscheidt van land- en tuinbouw, naar voren komt. De bemoeienis van de particulier met de bosbouw sproot niet in de eerste plaats voort uit de wens om deze tak van bodemcultuur te beoefenen

terwille van de houtproductie en daarin alsdan een bestaan te vinden. In negentig van de honderd gevallen waren er andere (zeer te waarderen) motieven aanwezig, zoals het zoeken naar een veilige en vaste belegging van kapitalen, of de liefhebberij tot een mooi buitenverblijf of jachtterrein enz. Waar echter de bosbouw niet beoefend wordt om daarin een bestaan te vinden, ontbreekt ook de natuurlijke stimulans om de productie op een zo hoog mogelijk peil te brengen. Een landbouwer, die niet met z'n tijd mee zou gaan, zou spoedig uit de rij der producenten verdwijnen, hij wordt als het ware automatisch uitgeschakeld. Een bosbouwer, die niet met z'n tijd meegaat zal daardoor in de regel niet in zijn bestaan worden bedreigd. Zijn bestaan is uit anderen hoofde wel gewaarborgd, de bosbouw is zijn liefhebberij, die hem gerust geld mag kosten.

Een maatschappij, welke bosbezit aankoopt als zeer solide vorm van belegging, stelt zich niet in de eerste plaats als doel voor ogen, daaruit zo hoog mogelijke revenuen te trekken. Als dat bezit zijn beleggingswaarde behoudt is zij gewoonlijk reeds tevreden. Regel is, dat geen van beiden weten wat zij bezitten (dat wil zeggen, voor zover de houtvoorraad betreft) noch wat dit bosbezit produceert en nog minder wat het bij een goed en deskundig beheer zou kunnen produceren. Een gevolg hiervan is, dat het particuliere bosbezit niet in zich de tendens bevat om tot een zo hoog mogelijke houtproductie te geraken, hetgeen zeer ten nadele van het algemeen belang is.

Waar men op grond van de omstandigheid, dat de bosbouw door de particulieren uit liefhebberij wordt bedreven enerzijds geneigd is, voorzichtig te zijn met het van hoger hand opleggen van bindende bepalingen, welke tot verhoging van de productie zouden kunnen leiden, omdat zulks tengevolge kan hebben, dat de liefhebberij tot het beoefenen van de bosbouw door de particulier kan worden gedood, vergete men aan de andere kant niet, dat het ontbreken van de natuurlijke stimulans tot productieverhoging medebrengt, dat, wil men tot deze nu eenmaal noodzakelijke verhoging van de productie komen, naast een goed georganiseerde voorlichting en naast eventuele financiële steun, ook bindende maatregelen nodig zullen zijn. Het ontbreken van de natuurlijke stimulans tot verhoging van de productie, maakt dus meer dan in de landbouw bindende voorschriften onmisbaar.

Het komt toch helaas nog voor, dat een particulier bezitter kostbaar hout op stam laat verrotten en zijn dunningen niet op tijd verzorgt, omdat hij nu eenmaal voor zijn bestaan de inkomsten van het bos kan ontberen. Maatschappelijk gezien is dit een zwaar vergrijp en men vergete niet, dat met de ontwikkeling van de maatschappelijke omstandigheden ook het rechtsgevoel zich wijzigt en dat bezit, naast de rechten die het biedt en die door de gemeenschap gewaarborgd worden, ook verplichtingen tegenover die gemeenschap oplegt.

Het is voor onze generatie weggelegd, om de persoonlijke rechten en vrijheden tegen de dreiging van ondemocratische zijde te verdedigen. Maar men zal dit niet anders kunnen bereiken, dan wanneer men de plichten van het individu ten opzichte van de gemeenschap volkomen beseft en deze plichten naast de rechten ook in de wet tot uitdrukking brengt.

Daarnaast heeft ook de gemeenschap nog de zorg voor de belangen van hen, die naast de boscigenaren in de bosbouw werkzaam zijn en van

de andere grote groepen van ons volk, die rechten op het bos kunnen doen gelden voor recreatie en bevrediging van de behoefte aan schoonheid, zulks ook tot instandhouding van een gezonde en krachtige volksgemeenschap.

Zoals ik in de aanvang van dit artikel reeds opmerkte is een belangrijk deel van onze jaarlijkse houtproductie afkomstig van weg- en dijkbeplantingen, ook van straatbeplantingen in steden en dorpen en verder van erfbeplantingen. Ook van dit soort beplantingen valt de productie nog wel te verhogen. Vele streken zijn er in ons land waar het landschap door het gemis van weg- en erfbeplantingen een troosteloos beeld biedt. Het zou én de houtproductie én de bewoonbaarheid van de streek ten goede komen als daar nieuwe beplantingen werden aangebracht. Gelukkig is de algemene ondervinding, dat het aantal weg- dijk- en erfbeplantingen toeneemt. Wat de toeneming van de erfbeplantingen betreft, hebben de omstandigheden, welke heersten gedurende de beide grote wereldoorlogen, daar het hunne toe bijgedragen. Toen bleek eerst recht, wat het waard is wanneer men in tijden waarop door gemis aan import de houtvoorraad schaars is, zelf over bomen kan beschikken.

Een goed georganiseerde voorlichting kan ook op dit gebied veel nut afwerpen. Hoe vaak toch ziet men bij straatbeplantingen waardelooze bomen aanplanten, waar evenzeer goede gebruikshoutsoorten op hun plaats zijn. Ook bij erfbeplantingen komt het voor, dat uit onkunde omtrent de waarde van de bomen, nuttelooze Italiaanse populieren worden aangeplant in plaats van Canadese populieren, waarvan het hout voor vele doeleinden geschikt is.

Ik ben er mij volkomen van bewust, dat ik in het bovenstaande lang niet volledig genoeg ben geweest en misschien wel belangrijke facetten van de bosbouw zal hebben vergeten. Welnu, niets zal mij aangenamer zijn, dan dat het bovenstaande ook anderen zal opwekken hun mening te uiten omtrent de beantwoording van de vraag: wat kan er gedaan worden om de productie in de bosbouw te verhogen.

Men tone besef voor de moeilijke tijdsomstandigheden waaronder wij leven en trekke de conclusie, dat inderdaad alle zeilen moeten worden bijgezet om te komen tot verhoging van onze houtproductie en tot het scheppen van meer werkgelegenheid voor onze zich steeds uitbreidende bevolking.